

»JAZZPIONEREN HERHJEMME«

På sporet af Valdemar Eiberg

Erik Wiedemann

At Valdemar Eiberg er en betydningsfuld skikkelse i dansk jazz, er tidligt blevet anerkendt. Allerede i 1927, fire år efter hans egentlige gennembrud som musiker og orkesterleder, siges det i en avisnotits at han »[...] var en af de første Ledere af Jazz-Orkestre herhjemme, og han har efterhaanden faaet en Position paa dette Felt.«¹ I den første danske jazzbog som også omtaler dansk jazz, hedder det i 1934: »*Valdemar Eiberg's* Orkester var et af de første, der fik fat i det rigtige«,² og af sin kollega og samtidige, Otto Lington, kaldes Eiberg i 1941 »[...] en af Pionererne indenfor Jazzmusikken [...]«,³ den danske, forstås. I *Dansk Jazz Album* fra 1944 er han den først portrætterede musiker og kaldes nu i bestemt form »Jazz-Pioneren«,⁴ og året efter siger Børge J. C. Møller: »Eiberg er [...] uden tvivl jazzpioneren herhjemme.«⁵ Endelig anfører det første danske jazzleksikon i 1953 at Eiberg i »første del af tyverne ledede [...] det første danske orkester, der med føje kan betegnes som jazzorkester [...]«.⁶

Man kunne tænke sig at en musiker som har haft denne rolle i udviklingen af dansk jazz, for længst måtte være omtalt mere udførligt, med beskrivelse af hans løbebane, diskussion af hans indspilninger og vurdering af hans indsats. Det er ikke tilfældet. Den fyldigste samlede omtale af Eiberg er stadig artiklen i ovennævnte bog fra 1944, og den er kun en portrætskitse på en enkelt side. Heri er imidlertid intet usædvanligt. Store områder af – for ikke at sige: hele – den danske jazzhistorie venter endnu på at blive beskrevet, og det samme gælder hovedparten af de danske jazzmusikere, også af de mest fremtrædende.

Blandt flere årsager hertil er den praktiske, at kilderne til dansk jazzhistorie er så svært tilgængelige. Det primære kildemateriale, indspilninger af musikken, har umådelige lakuner; en række orkestre, især fra 20'erne og 30'erne, blev aldrig optaget på grammofonplade eller kun i kommercielt anlagte arrangementer, som ikke viser orkestrenes jazzmæssige formåen, og en del af de plader som faktisk blev indspillet og udgivet, er tilsyneladende gået tabt i tidens løb. Det sekundære kildemateriale, omtaler af orkestrene,

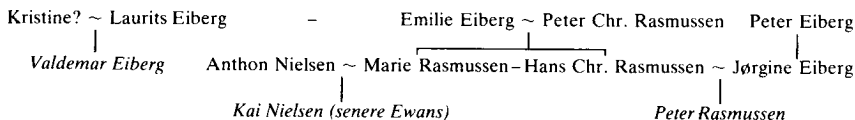
interviews med musikerne, orkesterbilleder m.v., er uhyre spredt og ufuldstændigt, må samles sammen mange steder fra og efterlader endda store huller.⁷

Dette gælder også i Eibergs tilfælde. I modsætning til de fleste af sine samtidige indspillede han i 20'erne flere plader med egne orkestre, mellem 1924 og 26 ialt 14 pladesider. Fire af disse blev imidlertid ikke udsendt, og af de resterende ti er yderligere fire muligvis gået tabt; de har i hvert fald ikke kunnet lokaliseres, så vi har kun seks (dvs. tre plader) bevaret.⁸ Eibergs scrapbog, der ligesom de seks pladeoptagelser findes i kopi i Arkiv for dansk jazzhistorie (ADJ), rummer især en del avisudklip, men de er udaterede og går kun tilbage til begyndelsen af 30'erne. En del yderligere annoncer, notitser og interviews er kopierede i forbindelse med gennemgang af aviser og tidsskrifter, og en række orkesterbilleder (kopierede bl.a. fra Eibergs og især Peter Rasmussens scrapbøger og fra forskellige periodica) oplyser om besætninger, spillesteder og -tidspunkter for en snes forskellige Eiberg-orkestre mellem 1923 og 40. Endelig findes i ADJ et to timer langt båndinterview foretaget (af E. W.) i Eibergs hjem i efteråret 1960.⁹ Han var da 68 og ikke så sikker i kronologiske og andre detaljer, men det er formentlig det eneste mere omfattende interview der er bevaret med ham.

Med dette materiale som hovedgrundlag er det følgende sammenstykket.

»Den eibergske slægt består af slagtere og kunstnere«, har Eiberg sagt.⁹ Selv begyndte han som det første og endte som det sidste.

Slægten Eiberg stammer oprindeligt fra Böhmen, hvor den især bestod af musikere, og en af disse, Gerlach von Eiberg, blev udvist og kom til Danmark, hvor hans efterkommere deltes i to slægtsgrene, med tilknytning til hhv. Nærum og Lyngby-Øverød. Udover Valdemar Eiberg hører endnu to danske jazzpionerer, Kai Ewans og Peter Rasmussen til denne slægt. De tre omtales ofte som »fætre«, men det gælder faktisk kun de to sidste, hvis mor resp. far derimod var hhv. kusine og fætter til Eiberg, som det fremgår af følgende simplificerede stamtræ:

Af disse personer tilhører Peter Eiberg Lyngby-Øverød grenen, de øvrige Nærum grenen af slægten Eiberg.¹⁰ Således også Valdemar Sophus Gerlach Eiberg, der blev født i Kolding den 23. august 1892, men voksede op i København fra 1-års alderen. I overensstemmelse med den ene af slægtstraditionerne, som også hans far repræsenterede, skulle han være slagter og

blev udlært som pølsemaker. Ved dette erhverv var han måske forblevet, hvis han ikke omkring 1. verdenskrig var blevet interesseret i den ny amerikanske dansemusik, som da begyndte at blive udbredt herhjemme. Han startede derfor på at spille banjo som amatør, og et fotografi i hans scrap-bog, dateret 1918, viser ham selv og den seks år yngre Carl Bigum med hver sin banjo flankerende fru Eiberg med guitar og lut; foran hende ligger endnu en banjo og to mandoliner.¹¹ Under fotografiet er skrevet: »første Danske Mandolin Trio«.

Det var også ved denne tid at de tre »fætre«, som allerede havde puslet med en mandolin og guitar trio, stiftede bekendtskab med nogle nye amerikanske plader, som de

slet ikke kunde forstaa. De var indspillede med Instrumenter, som vi aldrig havde hørt før, og vi rystede paa Hovederne og sad og gættede paa, hvad det dog kunde være. Vi vidste jo ikke, at det var Saxophoner og Klarinetter, hvorpaa der blev spillet med Vibrato og store Glissader. Men vi mistog Klarinetterne for at være en Slags kinesiske eenstrengede Violiner, som Musikerne sad og kurede op og ned ad med Pegefingerne. Man maa tage i Betragtning, at man herhjemme paa de Tider slet ikke kendte Vibrato paa Blæseinstrumenter, og derfor var det, at disse Plader lød saa fremmedartet for os. Men der var noget over dem, noget der stemte sammen med en indre Følelse, vi havde, noget, der fik os til at spidse Øre og i høj Grad vakte vor Interesse.¹²

Foråret 1921 havde Eiberg sit første professionelle job i Café Østerbro (Østerbrogade 140), hvor han spillede banjo og hawaiiguitar sammen med Victor Cornelius (klaver og sang) og førnævnte Bigum (banjo).¹³ Den 10. januar 1922 blev han medlem af orkesterforeningen,¹⁴ og fra december samme år ledede han »eneste org. Jazz Jazz Orkester« i Danas Have (Nørrebrogade 21),¹⁵ hvor banjoen efterhånden afløstes af saxofon.

Både Eiberg, Ewans, Peter Rasmussen og Otto Lington har hævdet at Eiberg var den første der spillede saxofon herhjemme,¹⁶ men det lader til at være en mytedannelse. Bortset fra at instrumentet var benyttet af danske militærmusikere i begyndelsen af århundredet, er det blevet fremført af klarinettisterne Knud Jensen og Ole Frøsig spillede saxofon hhv. i Wivels orkester i 1919 og i Scalarevyen 1920,¹⁷ og Marno Sørensen ses med saxofon på et billede af Robert Radfords orkester i 1922.¹⁸ Eiberg synes derimod først at have fået sit instrument i 1923. I orkesterforeningens medlemsliste pr. januar 1923 er han anført, ikke som saxofonist, men som janitschar med banjo som biinstrument,¹⁹ og det tidligste kendte billede af Eiberg med saxofon er med hans musikere fra Danas Have og viser ham med saxofonen i stativ og banjo i skødet,²⁰ hvilket indicerer at saxofonen er relativt nyerehvervet.

På den baggrund må man vist slutte at Eiberg ikke var den første af de danske musikere som omkring 1920 begyndte at spille saxofon, og at han, i

overensstemmelse med Lingtons fremstilling, først fik instrumentet under det amerikanske flådebesøg i sommeren 1923.²¹ Men han var formentlig den første som anvendte saxofonen i en mere jazzmæssig sammenhæng og derved gav den spirende danske jazzmusik en ny og mere definitiv retning.

Eibergs egentlige gennembrud som musiker og orkesterleder fik han som leder af Adlon Band, da Adlon-klubben (Nørregade 41, det nuværende Montmartre) startede den 9. november 1923. Han var da 31 og kun saxofonist. Adlon-orkestret var fra starten en kvintet med den på det tidspunkt gængse instrumentation: saxofon (Eiberg), violin, klaver, banjo (Bigum, afløst af John Lange) og trommer (Anker Skjoldborg).²² Denne ensembletype, som var blevet almindelig efter de ungarske Dixie Boys' besøg i sommeren 1923, havde det praktiske fortrin at kombinere de vigtigste jazzinstrumenter med caféorkestrenes tradition for at have en violinist, helst som kapelmester, og ellers i hvert fald som frontfigur («Steh-Geiger»). Messingblæsere kom først til i 1924, da Adlon-orkestret, i takt med klubbens succes, blev udvidet, og samtidig supplerede Eiberg sin es-alt og c-melody sax med sopransaxofon.

Det ry Eiberg opnåede ved at spille i Adlon, må have været hovedårsagen til at Skandinavisk Grammophon den 27. august 1924 lod ham indspille to pladesider. Instrumentationen var nu udvidet med yderligere en saxofon (Kai Ewans), to trompeter, basun og tuba. Teknikeren måtte derfor opgive at optage violinen,²³ og tuba og trommer kom til at stå meget svagt i den akustiske optagelse. Man indspillede to amerikanske melodier, *In Bluebird Land* og *I've Got A Cross-Eyed Papa*. I den første er der soloer af Ewans (alt) og Eiberg (c-melody), men spillet *straight*, uden egentlig improvisation; den anden har næsten intet solospil, men har mere jazzkarakter, i ensembleklangen, i de mange breaks, bl.a. for de to trompeter, og i codaen, som også kendes fra samtidige indspilninger med sorte orkestre.

Med samme besætning, nu plus violin, indspillede allerede den 9. september yderligere to sider, denne gang for Polyphon. Kun i *Please* er der en regulær solo (Eiberg på c-melody), men Frantz Petersen har, ligesom i *In Bluebird Land*, et rytmisk ret levende klaverbreak. Begge optagelser er jazzmæssigt mindre interessante end dem for HMV.

For dette selskab indspillede i begyndelsen af december igen to sider, men de blev aldrig udsendt. Antagelig fordi selskabet i mellemtiden havde opdaget at den første HMV-plade ikke just var nogen publikumssucces. Af et oplag på 300 eksemplarer blev kun 133 solgt, efter nogle måneder gik salget helt i stå, og hovedparten af oplaget blev destrueret.²⁴ Til gengæld optog Polyphon den 12. januar 1925 hele seks sider, af hvilke to har været tilgængelige. Instrumentationen er stadig den samme, dog uden violin, og optagelsen er klarere end før. Både *I've Got A Feeling For Ophelia* og

Don't Take My Gal er ganske livlige med mange breaks og stop-time passager, og i den første er Ewans ret fremtrædende som solist.

Det gælder for alle disse Eiberg-optagelser at det er samtidige amerikanske populærmelodier (med 32-taktors kor af formen 16 + 16) uden indbyggede jazzkvaliteter. De spilles efter amerikanske forlagsarrangementer,²⁵ og ensemblespillet er ganske stift, hoppende for messingblæsernes vedkommende og brægende for saxofonernes. Herved adskiller de sig dog ikke meget fra samtidige amerikanske indspilninger uden for blues- og New Orleans-området. De mange breaks for to trompeter leder måske tanken til King Oliver's Creole Jazz Band (hvis 1923-plader kan have været kendt af musikerne), men har slet ikke den rytmiske frihed hos Oliver-Armstrong. I solospillet savnes åbenlyst ordentlige stilistiske forbilleder, og improvisation er endnu noget næsten ukendt,²⁶ der er i det højeste lette forsiringer, mest hos Ewans.

I foråret 1925 opløstes Adlon-orkestret, Skjoldborg blev for sommeren leder af et delvis nyt orkester med bl.a. broderen, Bertel S., på banjo, og Eiberg, som nu også spillede barytonsax, indledte sine årlige sommerengagementer på Hornbæk Badehotel med helt nye folk: den kun 18-årige Peter Rasmussen (basun), Walther Nyboe (trompet), Jens Hemmel (tenor), Otto Berggreen (klaver), Jonas Hansen (banjo) og Johannes Jansen (trommer). Den følgende vinter var Eiberg med nogenlunde samme besætning på ny i Adlon og spillede desuden bl.a. på Hotel d'Angleterre. Som yndlingskapelmester for Adlons publikum af kendte og kongelige var han i disse år også i vælten i det højere selskabsliv og spillede jævnlig til fester i ambassader og gesandtskaber.

Efteråret 1926 engageredes Eiberg – stadig med samme orkester, men nu med Ewans som anden-sax – til kabaret'en Midnight Follies i Bonbonnieren (Vesterbrogade 1, nu nedrevet). Ewans fortæller om de høje musikerlønninger og siger:

Det var sikkert en af de allerstørste Kontrakter, der har set Dagens Lys indenfor vor Branche her i Landet, men det gik selvfølgelig heller ikke mere end et Par Maaneder. Budgettet var for stort, Lokalet for lille. Dog maa man sige, at det saamænd kunne være stort nok til de Par Mennesker, der vovede sig derind, for Forestillingen slog ikke an, og Folk brød sig ikke om at betale stor Entré bare for at danse.²⁷

Faktisk varede engagementet også kun i tre uger (17. september – ca. 7. oktober), men orkestret holdt sig flydende endnu en måneds tid, bl.a. ved at spille i forskellige biografer med udvidet besætning (bl.a. med en ny trompetist, Olof Carlsson). Og den 16. oktober indspillede det to pladesider for Polyphon. Det var Eibergs sidste optagelser overhovedet med jazzbesætning, og de kan, efter de medvirkende at dømme, meget vel have været de

bedste. Men de blev tilsyneladende aldrig udsendt.

Herefter skiltes Eibergs veje fra Ewans' og Peter Rasmussens. I januar 1927 startede de med Ivan Walther i Adlon (sammen med bl.a. John Lange (banjo) og Richard Stangerup (trommer)), og Eiberg rykkede ind i Palads-teatrets Restaurant (det nuværende Daddy's Dance Hall) med flere nye folk, bl.a. Richard Johansen (violin og trompet), Vilfred Kjær (klaver) og Børge Bachmann (trommer). Stort set samme orkester var i maj 1927 med til at lukke Folies Bergères og indviede i september Valencia (begge Vesterbrogade 32). Det blev Eibergs sidste mere betydelige orkester i 20'erne, hvor han iøvrigt fortsat spillede i Hornbæk om sommeren og fortrinsvis i Valencia om vinteren.

Fra 1929 til 31 spillede Eiberg mest med en sekstet, der bl.a. rummede trompetisten Jørgen Hansen (afløst af Edvard Thomsen), basunisten Hilmer Nørrild (afløst af Werner Jørgensen, denne af Aage Pedersen) og trommeslageren Kai Fischer. Fra Valencia kom han 1930-31 til Heckmann (Frederiksberggade 24, første sal), som en tid i 1931 hed Café International og desuden er kendt fra disse år som Restaurant Pagh. Trommeslageren Kai Timmermann fortæller at den engelske orkesterleder Jack Hylton under sit besøg i København i april 1930 hørte Eiberg hos Heckmann og udtalte »at det var noget af det bedste jazz han havde hørt på kontinentet.«²⁸

I november 1931 var Eibergs orkester med til at åbne Prater på Nørrebro (Stengade 6, i dag diskotek). Det var nu på otte mand, bl.a. trompetisten Henry Eggert, den senere kendte arrangør Kaj Møller (altsax) og førnævnte Aage Pedersen og Kai Timmermann. Om dette orkester siger Sven Møller Kristensen: »Jeg har jo været adskillige gange i Prater og hørt Eiberg, som var et fortryllende menneske og en meget varm musiker. [...] Han var en meget fin musiker, ham husker jeg tydeligt.«²⁹

Eiberg blev i Prater til foråret 1934, fortsat med engagement på Hornbæk Badehotel, vist nok hver sommer (sidste gang sommeren 1934), og efterhånden med en jazzmæssigt mindre interessant besætning. Det timands orkester, hvormed han i vintersæsonen 1934-35 spillede i Palace Hotels Marmorhave, og fra maj 1935 i et år på Ritz (Vesterports tagetage, mod Vesterbrogade), synes også primært at have været et danseorkester. I et interview i 1935³⁰ er det da heller ikke et af tidens sorte orkestre han fremhæver som sit foretrukne, men Bert Ambrose's engelske danseorkester. Og ved de jazzkoncerter hvori han medvirkede i denne periode,³¹ omfattede hans programmer foruden egentlige jazznumre også Guy Lombardos Canadian Capers, et tangopotpourri og et kabaretskykke med skuespillerinden Gerda Madsen.

Efter engagementet på Ritz synes Eiberg at være gledet betydeligt i baggrunden som orkesterleder. I nogle år spillede han mest i provinsen, i Næst-

ved (Casanova) i efteråret 1936 og i Helsingør (Café la Promenade) fra foråret 1937 til foråret 1939, tilsyneladende med ret anonyme musikere. Hans sidste mere notable engagement var i Lodberg (tidligere Paladsteatrets Restaurant, i dag Daddy's Dance Hall) i vintersæsonen 1939-40. Han havde her et otte-mands orkester med bl.a. pianisten Gunnar Bengtzon (senere Harlem Kiddies) og et repertoire, som indeholdt 25 Tommy Dorsey-arrangementer nedskrevet fra plader,³² altså populær swingmusik.

I 40'erne specialiserede Eiberg sig i hawaii-musik efter i mange år at have dyrket hawaiiguitar som bi-instrument. Han indspillede flere plader med denne musik (for Odeon), og det sidste Eiberg-engagement der er registreret i ADJ, var i Bali (Godthåbsvej 231-33) med hans »Hawaiian Kvartet« i begyndelsen af 1949.³³ Endnu i 1944 fremtrådte han dog som jazzmusiker, nærmere bestemt den 5. maj ved koncerten »Fra Ragtime til Swing« i KB-Hallen. Til dette musikalske tilbageblik over dansk jazzhistorie samlede han musikerne fra det første Adlon-orkester (med en afløser for Anker Skjoldborg, som var emigreret til USA), og i et interview før koncerten sagde han: »Jeg tror, man skal se at komme væk fra Neger-Stilen og tilbage til Novelty-Jazz'en. Den Vej er Amerikanerne gaaet.«³⁴

Ikke desto mindre erklærede Eiberg i interviewet fra 1960 at John Coltrane nu var hans favorit som saxofonist, men sagde iøvrigt at han selv efterhånden foretrak at spille klarinet og regnede swingmusikerne Benny Goodman, Artie Shaw og Buster Bailey som de bedste jazzsolister på dette instrument. Eiberg havde på tidspunktet for interviewet været plaget af dårligt helbred i flere år, levede som pensionist og havde enkelte elever. Den 14. juli 1965 døde han.

I interviewet i 1935³⁰ siger Eiberg at han nu spiller 13 instrumenter. Sine første musikalske erfaringer gjorde han med en mundharmonika som 12-årig,³² og nogle år senere fik han regulær undervisning i mandolinspil og nodelæsning af Lars Johansen (far til pianisten Gunnar J. og skuespilleren Sigfred J.).³⁰ Omkring 1918 tog han, som før nævnt, banjoen op, og kort efter hawaii-guitaren, som han fik instruktion i af hawaii-musikeren Mr. Luvaun, da denne besøgte Danmark.^{32,34} I begyndelsen af 20'erne må han også have spillet trommer.¹⁹

Fra 1923 var det især rørblæserne han dyrkede. Hans første saxofon var en es-alt med to oktavklapper af mærket Couesnon,³² og allerede ved Adlons åbning i november samme år ses han desuden med en c-melody (c-tenor) saxofon.³⁵ Han fik timer i saxofonspil af den tidligere (s. 70) nævnte Knud Jensen og studerede efter en tysk skole, men måtte hovedsageligt lære sig selv at bruge saxofonen som jazzinstrument.³² På pladerne fra 1924-25 spiller han es-alt i ensembleerne og c-melody i soloerne³² (es-alt soloerne er

af Kai Ewans), men soloerne er spillet *straight*, uden improvisation, og har derfor ikke megen jazzkarakter. Som forbilleder (via amerikanske plader i 20'erne) nævner han Frankie Trumbauer, Jimmy Dorsey og Rudy Wiedoeft.³²

Efter nogle år blev es-alten, i overensstemmelse med den almindelige udvikling, hans hovedinstrument, mens c-melody saxen gled ud. Orkesterbilleder fra 1924 til 26 viser at han fra denne tid også begyndte at spille sopranino, sopran og baryton samt basklarinet, derimod synes han ikke at have dyrket b-tenoren. Klarinet dukker op på billeder fra 1926 og frem, og med instrumentets popularitet i 30'erne anvendte han det i stigende grad. En overgang fik han timer hos Aage Oxenvad og erklærede i 1960 at spille Mozart lige så godt som jazz på klarinetten.³²

12 instrumenter er hermed opregnet, ikke nødvendigvis helt de samme som Eiberg tænkte på i 1935. Bortset fra hawaiiguitaren, der ikke har interesse fra et jazzsynspunkt, er c-melody saxen det eneste af alle disse instrumenter, som vi i dag kan høre ham spille solistisk på plade, og det i et omfang og på et tidspunkt der gør det helt umuligt at vurdere Eiberg som jazzsolist.

Men hans betydning i dansk jazzhistorie skal også søges på et andet område, i hans indsats som talentspejder, organisator og foregangsmand for jazzmusikken på et tidspunkt, hvor den endnu knap var kendt i Danmark. Denne betydning er først og fremmest knyttet til 20'erne. Ved dette tiårs udgang havde de fleste af tidens mere talentfulde jazzmusikere spillet hos ham, han havde med sine orkestre skaffet den ny musik og dens udøvere en række arbejdspladser, og han havde før nogen anden fået dansk jazz dokumenteret på plade. Fremfor nogen var det ham der havde sat jazzen på det danske landkort.

Derved blev han også inspirator for de musikere som i 30'erne videreførte hans indsats, og hvoraf flere, bl.a. Svend Asmussen,³⁶ har fortalt om det indtryk det gjorde på dem at høre Eibergs orkestre i 20'erne. En af disse musikere, saxofonisten og tegneren Cosper Cornelius, siger:

Der var jo også Eibergs orkester, der spillede i Hornbæk, det må jeg sige, det var en stor oplevelse for de unge mennesker dengang. Det var nemlig et orkester, hvor der kun var saxofoner og trompeter og sådan noget. Alle andre orkestre, det var jo altid noget med violin, og det var ikke noget for mig, jeg kunne godt lide den hårde klang dér af brass'erne og saxerne.³⁷

Noter

1. Ekstrabladet, note, 20/12-1927.
2. Martin Goldstein og Victor Skaarup: *Jazz. Dens Udvikling, Former og Udøvere*, København 1934, s. 84.
3. Otto Lington: *Jazz skal der til*, København 1941, s. 15.
4. Mogens Holmegaard Nielsen: *Dansk Jazz Album*, Aarhus [1944], s. 13.

5. Børge J. C. Møller: *Dansk Jazzdiscography*, København 1945, s. 9.
6. Sven Møller Kristensen o. a. (red.): *Jazzens Hvem-Hvad-Hvor*, København 1953, s. 132. Tilsvarende formulering i de senere udgaver fra 1962 og 1969.
7. Se herom: Erik Wiedemann: »Kilder til dansk jazzhistorie«, i Anders Carlsson og Jan Ling (red.): *Nordisk musik og musikvetenskap under 1970-talet*, en rapport från 8:e Nordiska Musikforskar-Kongressen, Ljungskile Folkhögskola 25-30 juni 1979, Göteborg 1980, s. 211-15.
8. Se diskografien.
9. I-Sp 1001 (originale spolebånd) og I-Ka 1036 a+b (kassettebåndkopi).
10. Slægtsoplysningerne stammer fra Peter Rasmussen (telefonisk 2/1-1980), Kai Ewans (brev til ADJ, 11/1-1980) og Valdemar Eibergs søn, Heine E. (telefonisk /6-1980).
11. Banjoerne er korthalsede, ottestrengede mandolin-banjoer, af musikerne kaldet »dørklokker«, jfr. Kai Ewans: »Jazzens Barndom i Danmark«, *Jazzrevy* I:3 (juli 1935), s. 6.
12. Ewans: sammesteds. Det er ikke fastslået, hvilke plader det drejede sig om, men det kan have været indspilninger med Original Dixieland Jazz Band og saxofonsekstetten Six Brown Brothers.
13. Jfr. annonce i *Aftenbladet*, 26/3-1921.
14. Iflg. kartotekskort i Københavns Musiker- og Orkesterforening som også oplyser Eibergs fulde navn.
15. Jfr. annonce i *Aftenbladet*, 30/12-1922.
16. Eiberg i *Aftenbladet*, 2/5-1944, og i *Musik-Amatøren* III:6 (juni 1944), s. 5; Ewans i ovennævnte (note 11) artikel, s. 7, og i *Rytmer* (julen 1936), s. 6; Peter Rasmussen i interview, 20/10-1976 (I-Ka 1005 a); Otto Lington i ovennævnte (note 3) bog, s. 15-16.
17. Læserbrev af Kai Buschardt, *Dansk Musiker Tidende* XXXI:20 (16/10-1941), s. 308. Det ældste orkesterbillede med saxofon jeg har fundet, viser Wivels orkester med Knud Jensen (*Vore Herrer* VI:3 (3/2-1921), u.s.).
18. Program for Carlsbergpavillonen (Strandvejen 20), jfr. annonce i *Aftenbladet*, 29/4-1922.
19. *Københavns Orkesterforening. Medlemsfortegnelse 1923*, København 1923, s. 62.
20. *Jazzrevy* I:3 (juli 1935), s. 7. Årstallet angives her som 1922, men må ud fra det foreliggende være 1923.
21. Lington: ovennævnte (note 3) bog, s. 16; »Fire amerikanske Dreadnoughts i Kjøbenhavn«, *Ekstrabladet*, 26/6-1923.
22. Fuldstændige besætninger, se fortegnelsen over Eibergs orkestre.
23. Jfr. også »Jazzens fødsel«, af Palle Kiær Stephensen, *Billed Bladet* XXV:22 (1/6-1962), s. 23.
24. HMV-lagerkort i Nationaldiskoteket. For Polyphon-pladerne findes ingen salgstal.
25. Eiberg siger selv at alle hans indspilninger fra 20'erne er baserede på forlagsarrangementer tilsendt fra USA (interview, efterår 1960, I-Sp 1001).
26. Eiberg (samme interview): »Jeg begyndte først dér hos Heckmann [...], dér begyndte jeg at improvisere.« Dvs. i 1929.
27. Kai Ewans: »Jazzens Barndom i Danmark«, *Jazzrevy* I:4 (august 1935), s. 11.
28. Kai Timmermann: interview, 24/9-1977 (I-Ka 1024 a).
29. Sven Møller Kristensen: interview, 16/2-1977 (I-Ka 1009).
30. *Jazz* II:6 (juli 1935), [s. 4-5].
31. B. T. s jazzshows 26/11 og 3/12-1933, 14/10 og 21/10-1934, og julejazzshow 16/12-1934, alle i *Det ny Teater*.
32. Eiberg: interview, efterår 1960 (I-Sp 1001).
- 33) Annonce i B. T., 17/1-1949.
34. *Aftenbladet*, 2/5-1944.
35. Foto i *Vore Herrer* VIII:25 (5/12-1923), u.s.
36. Svend Asmussen: interview, 30/12-1975 (I-Ka 1002).
37. Cosper Cornelius: interview, 9/3-1977 (I-Ka 1014).

Diskografi over Valdemar Eibergs jazzindspilninger

VALDEMAR EIBERG OG HANS JAZZ ORKESTER: Willy Seehusen, Vilhelm Gaaser (tp), Hjalmar Hedstrøm (tb), Eiberg (as, c-melody s), Kai Ewans (as), Frantz Petersen (p), John Lange (ba), Ingvard Jepsen (tu), Anker Skjoldborg (dm.). 27. august 1924.

BT 870^I *In Bluebird Land* HMV X 2122

BT 871^I *I've Got A Cross Eyed Papa* -

VALD. EIBERG'S DANCING ORCHESTER [sic] (»THE ADLON KLUB BAND«): samme plus Axel Bendix (v). 9. september 1924.

1803½ ax *Please* Polyphon S 40489

1804 ax *Oh Gee, Oh Gosh, Oh Golly,
I'm In Love* -

VALDEMAR EIBERG OG HANS JAZZ ORKESTER: samme el. lign. 1. el. 4. december 1924.

I Was A Fool HMV X 2144

That's The Tune -

Pladen aldrig udgivet; titler og katalognummer fra lagerkort; datoer fra Karleric Liliedahl: *The Gramophone Co. Acoustic recordings in Scandinavia and for the Scandinavian market, Helsinki 1977, s. 372-73*: de eneste ubesatte matricenumre fra periodens optagelser i København er BT 1054-55 (1. dec.) og BT 1077-78 (4. dec.).

VALDEMAR EIBERGS JAZZBAND: samme el. lign., dog uden v. 12. januar 1925.

2170 ax *In A Rendez-vous* Polyphon XS 40575

2171 ax *Charlie My Boy* Polyphon XS 40577

2172 ax *Louise* -

2173 ax *I've Got A Feeling For Ophelia* Polyphon XS 40579

2174 ax *Don't Take My Gal* -

2169 ax er en tango (Hasta Mañana), Polyphon XS 40575.

VALDEMAR EIBERGS MIDNIGHT FOLLIES BAND: sandsynligvis Walther Nyboe, Olof Carlsson (tp), Peter Rasmussen (tb), Eiberg, Kai Ewans (as m.m.), Reynir Gislason el. Otto Berggreen (p), Jonas Hansen (ba), Kay Beck (tu), Bernhard Zebis (dm). 16. oktober 1926.

4711 ar *Lonesome And Sorry* Polyphon

4712 ar *Summerrain Brings The Roses Again* Polyphon

Formentlig aldrig udsendt; besætning ud fra Kai Ewans: »Jazzens Barndom i Danmark«, Jazzrevy I:4 (august 1935), s. 11.

Kilder i øvrigt: Orkesternavne, instrumentation, matricenumre, melodititler og katalognumre fra HMV-lagerkort, Polyphon-optagelsesbøger og -katalog 1927, og pladerne selv. 1924-besætningen fra Børge J. C. Møller: *Dansk Jazzdiscography*, København 1945, s. 18, bekræftet af Valdemar Eiberg (interview efterår 1960, I-Sp 1001), Kai Ewans (interview 16/5-1978, I-Ka 1031 a + b) og Vilhelm Gaaser (interview 15/2-1977, I-Ka 1008 a).

Valdemar Eibergs orkestre

Fortegnelsen er ikke komplet, dertil savnes endnu for mange oplysninger om besætninger og engagementer, og kun nogenlunde sikre data er medtaget.

1. Eiberg (as, ba), Louis Tegner (p), Albert Lauerberg (dm). Danas Have, 1923.
2. Eiberg (as, c-melody s), Aage Overgaard, afløst af Axel Bendix (v, senere også s), Svend Holst, afløst af Frantz Petersen (p), Carl Bigum, afløst af John Lange (ba), Anker Skjoldborg (dm, senere også ts). Adlon fra 10/11-1923; også i Centralcafeen om aftenen.
3. Willy Seehuusen, Vilhelm Gaaser (tp), Hjalmar Hedstrøm, afløst af Werner Jørgensen (tb), Eiberg (som før + ss), Kai Ewans (as), Axel Bendix (v, s), Frantz Petersen (p), Lange (ba), Ingvar Jepsen (tu), Anker Skjoldborg (dm, ts, ss). Adlon, vintersæson 1924-25; også Palace Hotels Marmorhave eftm. og aften.
4. (Polyphon Jazz Band): To uidentificerede musikere (tp), Werner Jørgensen, afløst af Peter Rasmussen (tb), Eiberg (diverse s), Ewans (as), Gotfred Søgaard (v), Einer Ræbild (p), Hjalmar Bramsholm (ba), uidentificeret musiker (tu), Johannes Jansen (dm). Adlon, forår 1925; også Hotel d'Angleterres Palmehave eftm. og Maxim aften.
5. Walther Nyboe (tp), Peter Rasmussen (tb), Eiberg (as m.m.), Jens Hemmel (ts m.m.), Kai Roland Juul Nielsen (v), Otto Berggreen (p), Hjalmar Bramsholm (ba), Johannes Jansen (dm). Hornbæk Badehotel, sommer 1925.
6. Samme uden Juul Nielsen; Bramsholm afløst af Jonas Hansen (ba) og Jansen af Eugen Steffensen (dm). Adlon og Trocadero, vintersæson 1925-26; også d'Angleterres Palmehave eftm.; samme el. lign. Hornbæk Badehotel, sommer 1926.
7. (Midnight Follies Band): Nyboe (tp), Rasmussen (tb), Eiberg, Ewans (diverse s), Reynir Gislason (p), Jonas Hansen (ba), Bernhard Zebis (dm). Bonbonnieren, sept.-okt. 1926.
8. Samme plus Olof Carlsson (tp), Kay Beck (tu); Gislason afløst af Otto Berggreen (p). Colosseum o.a. biografteater, sept.-nov. 1926.
9. Nyboe (tp), Richard Johansen (v, tp), Werner Jørgensen (tb), Eiberg, Marno Sørensen (s), Vilfred Kjær (p), Jonas Hansen (ba), Børge Bachmann (dm). Paladsteatrets Restaurant, forår 1927; samme plus fem mand, Folies Bergères, maj 1927; lignende, men færre, Hornbæk Badehotel, sommer 1927.
10. Richard Johansen (v, tp), afløst af Jørgen Hansen (tp), Hilmer Nørrild (tb), Eiberg, uidentificeret musiker, Jens Hemmel (s), Vilfred Kjær (p), Jonas Hansen (ba), Kay Beck (tu), Bachmann (dm). Valencia, vintersæson 1927-28; også Industri-Restauranten eftm., forår 1928; samme el. lign. Hornbæk Badehotel, sommer 1928.
11. Hansen (tp), Nørrild (tb), Eiberg (as m.m.), Christian Fenris (ts m.m.), Arvid Sandberg (p), Kai Fischer (dm). Valencia, vintersæson 1928-29; Eiberg også m. kvartet, Café Den røde Kat, efterår 1928; samme el. lign. Hornbæk Badehotel, sommer 1929.

12. Samme, men Hansen afløst af Edvard Thomsen (tp) og Nørrild af Werner Jørgensen (tb). Heckmann, vintersæson 1929-30.
13. Samme, men Jørgensen afløst af Aage Pedersen (tb). Hornbæk Badehotel, sommer 1930.
14. Samme el. lign. Heckmann/Café International, vintersæson 1930-31. Muligvis også Hornbæk Badehotel, sommer 1931.
15. Henry Eggert (tp), Aage Pedersen (tb), Eiberg (as,cl), Kaj Møller (as, brs, cl), Hilmer Andersen (ts,cl), Thorkil Jacobsen (p), Hugo Wieslander (g), Kai Timmermann (dm). Prater, vintersæson 1931-32; muligvis også Hornbæk Badehotel, sommer 1932.
16. Emanuel Larsen (tp), Pedersen (tb), Eiberg, Willy Hørting (as,cl), Hilmer Andersen (ts,cl), Jacobsen (p), Wieslander (g), Svend Hertzberg (dm). Prater, vintersæsonerne 1932-33 og 1933-34; muligvis også Hornbæk Badehotel, sommer 1933. Sikkert enkelte ændringer i denne periode.
17. Hans Olsen (senere Lønver) (tp), Eiberg (as,cl), Hørting (as,cl,v), Ragnar Ballieu Petersen (ts), Jacobsen (p), Wieslander (g,dm). Hornbæk Badehotel, sommer 1934.
18. Emanuel Larsen, Aksel Heilberg (tp), Aage Pedersen (tb), Eiberg, Hørting (as,cl), Hilmer Andersen (ts), Jacobsen (p), Wieslander (g), Harald Bugge (b), Helge Monsrud (dm). Palace Hotels Marmorhave, vintersæson 1934-35.
19. Samme, men Hørting afløst af Richard Petersen (as); Bugge og Monsrud muligvis ikke med. Ritz, 1/5-1935 – 30/4-1936.
20. Arild Hulstrøm (tp), Eiberg (as,cl), måske Werner Rendborg (p), Hugo Wieslander (g) o.a. Kronborg Havbad, sommer 1936; Casanova, Næstved, efterår 1936; Café la Promenade, Helsingør, forår 1937 – forår 1939. Givetvis flere ændringer i denne periode.
21. Eiberg (as,cl), Ernst Berliø (ts), uidentificeret musiker (p), Svend Hertzberg (b,dm). Café Resi, antagelig sommer 1939.
22. Poul Jensen (tp), Svend-Aage Bengtsson (tb), Eiberg (as,cl), Berliø, Otto Sigaard Sørensen (ts), Gunnar Bengtson (p), Kai Aangstrøm (b), Hertzberg (dm). Lodberg, vintersæson 1939-40.
23. Arild Hulstrøm (tp), Eiberg (as,cl), to uidentificerede musikere (ts og p), Hertzberg (b,dm). Ritz-Safari, Aalborg, og Casanova, Næstved, sommer 1940.
24. Eiberg (as,cl), Axel Bendix (v), Svend Holst (p), Carl Bigum (ba), Hertzberg (dm). Koncert, KB-Hallen, 5/5-1944.

Kilder: a) orkesterbilleder med musikeridentifikationer og tids- og stedfæstelser bl.a. af en række af musikerne selv, b) notater og kopier fra avis- og tidsskriftgennemgang 1922-50, c) interviews med Eiberg og en række af hans musikere. Alt i Arkiv for dansk jazzhistorie.

Instrument-forkortelser

as	– altsax	s	– saxofon
ba	– banjo	ss	– sopransax
brs	– barytonsax	tb	– trækbasun
cl	– klarinet	tp	– trompet
dm	– trommer	ts	– tenorsax
g	– guitar	tu	– tuba (sousaphon)
p	– klaver	v	– violin

Artikler om og interviews med Valdemar Eiberg

- »Musiker-Typer«. Portrætartikel. Sign. Basta. Dansk Musiker Tidende XVI:15 (1/8-1926), s. 177-78.
- »Man maa 'sidde paa Stolen' i fire Timer om Dagen for at blive til noget.« Interview af Knud Meister. Jazz II:6 (juli 1935), [s. 4-5].

- Kai Ewans: »Jazzens Barndom i Danmark«, *Jazzrevy* I:3 (juli 1935), I:4 (august 1935) og I:7 (november 1935) rummer en mængde oplysninger om Eiberg i perioden 1917-27.
- »En besnærende Jazz-Koncert.« Foromtale af radioudsendelse af Knud Meister. *Radiolytteren* XI:6 (9-15/2-1936), s. 8.
- »Gæsterne fyldte Saxofonen med 100 Kr. Sedler.« Interview sign. Mr. Aftenbladet, 2/5-1944.
- »Dansk Jazz før og nu.« Interview sign. Mr. Rhythm. *Musik-Amatøren* III:6 (juni 1944), s. 5-6.
- Mogens Holmegaard Nielsen: »Waldemar [sic] Eiberg/Fra Jazzens Barndom«, i sammes *Dansk Jazz Album*, Aarhus [1944], s. 13.
- »Det er Jazzens Skyld ...« Interview med Børge Roger Henriksen og Valdemar Eiberg af Keith Keller. Udateret (men fra 50'erne) udklip fra B. T. i Eibergs Scrapbog.
- Interview med Valdemar Eiberg ved Erik Wiedemann. Efterår 1960. Varighed: 2:03:55. Original spolebåndsversion (I-Sp 1001) og kassettebåndkopi (I-Ka 1036 a + b), begge i Arkiv for dansk jazzhistorie.
- »Jazzens fødsel«. Illustreret artikel om Eibergs første plade af Palle Kiær Stephensen. *Billed Bladet* XXV:22 (1/6-1962), s. 23-25.
- Følgende handler kun om hawaii-musik:
- »Vi taler Hawaiian Guitar med Waldemar [sic] Eiberg«. Interview sign. Alexander. *Musik-Amatøren* V:5 (maj 1946), s. 8-9.

Undersøgelserne i forbindelse med Valdemar Eiberg er foretaget som led i Det humanistiske Forskningsråds projekt »Dansk jazzhistorie«.

Summary

For many years, saxophonist and band-leader Valdemar Eiberg (1892-1965) has been considered one of the pioneers, if not *the* pioneer, of Danish jazz, but he has never been the subject of a more thorough investigation. The present article outlines his musical career, with an emphasis on the 'twenties and 'thirties, when he led his most important jazz and dance bands. Also, his three remaining (out of seven recorded) records from the mid-'twenties are examined, and it is concluded that his importance to the history of jazz in Denmark is connected with his activities as a talent-scout and organizer of bands when jazz was still hardly known in Denmark. The article is followed by a discography, a listing of Eiberg's bands between 1923 and 1944, and a chronology of articles about and interviews with Eiberg.